

วิเคราะห์พรต 5 ในปรัชญาเซน An Analysis of Phrot 5 in Jain Philosophy

พระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม (ชัยकुง)¹,

จรัส ลีกา² และ ปัญญา ศาสตรา³,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2}

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดเลย³

Phramaha Paitoon Siridhammo (Chaikung)¹,

Jaras Leeka² and Panya Sattru³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen Campus, Thailand^{1,2},

Loei provincial Office of the Non-Formal and Informal Education, Thailand³

Corresponding Author, E-mail: Siridhammo999@gmail.com

บทคัดย่อ

พรต 5 เป็นข้อปฏิบัติของศาสนาเซน แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ 1) มหาพรต ข้อปฏิบัติอันยิ่งใหญ่สำหรับผู้เป็นนักบวชที่ต้องประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มี 5 ประการ คือ (1) อหิงสา ได้แก่ การไม่เบียดเบียนผู้ปฏิบัติต้องงดเว้นจากการเบียดเบียนทั้งความคิด คำพูดและการกระทำซึ่งรวมถึงการงดเว้นพฤติกรรมอันเป็นไปในทางลบที่จะก่อให้เกิดความทุกข์แก่สัตว์อื่นๆ (2) สัตยะ หมายถึง ความสัตย์จริงผู้ปฏิบัติต้องมีความศรัทธาในความคิด คำพูดและการกระทำ (3) อัสนะ คือ การไม่ขโมยไม่ยักยอกสิ่งของของคนอื่นด้วยความคิด คำพูดหรือการกระทำ (4) พรหมจรรย์ คือ การงดเว้นจากการตามใจตัวเองไม่ว่าจะเป็นการคิดการพูดหรือการกระทำ (5) อปริครหะ หมายถึง การออกบวชหรือการสละทุกอย่างไม่มียึดมั่นถือมั่นแม้ด้วยความคิดการพูดหรือการกระทำ 2) อนุพรต วัตรที่เป็นข้อปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ มี 5 ประการ คือ (1) ไม่ต้องทำร้ายสิ่งมีชีวิต (2) ไม่พูดปด (3) ไม่ขโมยสิ่งของของคนอื่น (4) งดเว้นการประทุษร้ายศัตรูของผู้อื่น (5) ไม่อยากได้

คำสำคัญ: พรต 5; ปรัชญาเซน

Abstract

Phrot 5 is a practice of Jainism divided into 2 levels: 1) Mahaphot, a great practice for the priests who have to behave strictly, there are 5 reasons: (1) Nonviolence is not persecution Which includes refraining from negative behavior that will cause suffering to other animals, (2) Satya means truth celibacy is to refrain from indulging yourself, whether it's thinking, speaking or action. (3) Astaya is not stealing, not wanting to get other things with thoughts, words or actions. (4) Chastity is to refrain from indulging yourself, whether it is thinking, speaking or action. 5) Aparikkaraha means ordaining or taking everything, not holding on to it, even with thoughts, speech or action. 2) Anuprot which is a practice for the householder, has 5 reasons: (1) not having to hurt an organism (2) not to lie (3) not stealing other people's belongings (4) abstaining from misconduct Of others (5) not wanting.

Key words: Prot 5; Jain Philosoph

บทนำ

ศาสนาเซน (Jainism) แปลว่า ชนะ แปลงมาจากคำ จีนบางที่ใช้ว่า ไชนะ หมายถึง ผู้ชนะกิเลส ทำลายกฎแห่งกรรมลงได้โดยสิ้นเชิงด้วยเกวลญาณเทียบได้กับพระอรหันต์ของพระพุทธศาสนา (Adisak Thongbun, 2003 : 32)

คำว่า เป็นชื่อของศาสดาผู้ตั้งศาสนา จึงตั้งชื่อศาสนาว่า ศาสนาเซน “เซน อนุমানกาลราวยุคเดียวกับสมัยพุทธกาลเมื่อประมาณศตวรรษที่ 6 ก่อน ค.ศ. เป็นหนึ่งในลัทธิทั้งหกที่เกิดร่วมสมัยกับพระโคตมพุทธเจ้า ศาสนาเซนเป็นอเทวนิยมเช่นเดียวกับพุทธศาสนา คือไม่นับถือ พระเจ้า หรือ เทพเจ้า ถือหลักการไม่เบียดเบียน หรือหึงสาอย่างเอกรู ถือว่าการบำเพ็ญตนให้ลำบาก คือ อัตตกลีณญาณโยค เป็นทางนำไปสู่การบรรลุธรรมที่ผู้ฝึกฝนดีแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหวทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดทางกาย วาจา ใจ (Sathien Phantangsi, 1999 : 98)

มหาวีระ ผู้เป็นศาสดาของศาสนาเซนมีนามเดิมว่า วรรณมานะ แปลว่า ผู้เจริญ ประสูติ ณ กรุงเวสาลี แคว้นวัชชี (ดินแดนรัฐพิหารปัจจุบัน) ในภาคเหนือตอนหนึ่งของประเทศอินเดียพระมหาวีระทรงตั้งศาสนาใหม่ เรียกว่า ศาสนาเซน หรือแปลว่า ศาสนาของผู้ชนะ อันนี้เป็นประเภทแห่งผู้ชนะแบบใหม่ เหล่าสาวกของศาสนาเซนนี้ ไม่ต้องการออกไปไหนเพราะกลัวจะเหยียบย่ำสัตว์แมลงตายและเอาชนะผู้อื่น เพียงแต่ต้องการเอาชนะตนเอง ศาสดาของพวกเขาสอนพวกเขาว่า ความหลุดพ้นมีอยู่ภายในตัวท่านเองเช่นเดียวกับพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้า พระมหาวิระ เริ่มต้นด้วยการยอมรับกฎแห่งกรรม ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ความดีต้องมาจากกรรมดี ความชั่วต้องมาจากกรรมชั่ว และทรงยอมรับความเชื่อในสังสารวัฏและความหลุดพ้นขั้นสูงสุดคือโมกษะหลักคำสอนของศาสนาเซน และพระพุทธศาสนามีทัศนคติขัดแย้งกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ปฏิเสธความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของ ระเบียบวาระ การหลุดพ้นด้วยการอ่อนน้อม และความจริงสูงสุดของพระเวทศาสนาเซน มีพระศาสดาด้วยกัน 24 พระองค์ สำหรับศาสนิกชนเซนเรียกพระศาสดาของตนเองว่า “พระไตรลักษณ์” แปลว่า ผู้กระทำซึ่งทำ (น้ำ) เพื่อพาคนข้ามฟากจากมนุษยภูมิไปสู่นิรวาณ (ภาษาปรากฏ) หรือนิพพานในศาสนาพุทธ

หลังจากพระมหาวิระได้สิ้นชีพแล้ว สาวกของพระมหาวิระได้แตกแยกเป็นหมู่เป็นคณะ แยกกันปฏิบัติตามหลักที่ตนเห็นว่าทำให้หลุดพ้นจากทุกข์ได้ แต่นิกายที่แยกออกไปนั้นยังคงมุ่งไปหาหลักอหิงสธรรมอย่างเดียวกัน แตกต่างกันไปเพียงหลักการบางอย่างเท่านั้น นิกายที่สำคัญในศาสนาเซน มี 2 นิกาย (Soonthorn Na Rangsi, 2002 : 90) คือ 1) นิกายทิคมพร ได้แก่ นิกายเปลือยกายหรือนักบวชแบบชีเปลือย ปฏิบัติโดยเคร่งครัด ทรมานตนให้ลำบากนานัปการ ไม่ยอมมีเครื่องปกปิดร่างกาย 2) นิกายเศวตัมพร ได้แก่ นิกายนุ่งขาวห่มขาวเพียงเพื่อปกปิดกายของตนเท่านั้น ทั้งนี้เพราะผู้ที่เข้ามาบวชพิจารณาเห็นว่า ตนยังมีความละอายใจที่ต้องเที่ยวไปโดยไม่มีชิ้นผ้าปกปิดกาย นิกายเศวตัมพรส่วนมากอาศัยอยู่ทางภาคเหนือของอินเดีย

ศาสนาเซนเชื่อว่า トラบที่ยังเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ย่อมเป็นทุกข์ทั้งกายทั้งใจ กิเลสเป็นเหตุให้คนต้องเวียนว่ายตายเกิด เมื่อคนตายแล้ว วิญญาณจะไปเกิดใหม่ เพราะวิญญาณเป็นอมตะ ส่วนจะไปเกิดดีหรือไม่ จะไปสุคติหรือทุคติภูมิ ก็ขึ้นอยู่กับกรรมที่ทำไว้ ศาสนาเซนเชื่อว่านรกมี 7 ขุม และสวรรค์มี 16 ชั้น ก็เกิดเป็นทุกข์นานาประการ การเกิดจึงเป็นเรื่องน่าสะพรึงกลัว ส่วนการที่จะพ้นทุกข์ได้ก็ต่อเมื่อบรรลุโมกษะแล้วเท่านั้น ดังนั้น โมกษะหรือความหลุดพ้นจากกิเลส จึงเป็นจุดหมายสูงสุดของศาสนาเซน ชาวเซนปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดก็เพื่อเข้าถึงโมกษะ เป็นภูมิที่พ้นไปจากทุกข์ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

บทความนี้เป็นบทความที่เขียนขึ้น เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาและหลักคำสอนของศาสนา “เซน” ซึ่งเป็นทั้งศาสนาเป็นทั้งปรัชญามีหลักคำสอนที่เป็นไปเพื่อพิชิตกิเลสตัณหาอีกทั้งทำให้เข้าใจในวิถีปฏิบัติอย่างเคร่งครัดของเซน เซนมีวิถีปฏิบัติ คือ การ

ทรมานตนให้ลำบากและเพื่อให้ทราบถึงเป้าหมายอันสูงสุดของเซน คือ การตัดกิเลสตัณหา เข้าถึงนิรวาณซึ่งถือว่าเป็นบรมสุขนิรันดร์ด้วยการบำเพ็ญตบะเป็นสำคัญโดยมีพรตเป็น องค์ประกอบ ธรรมที่จะพาถึงนิรวาณ ได้แก่ แก้ว 3 ดวง คือ ความเห็นชอบ (สัมมัตถรรตณ) ความรู้ชอบ (สัมมัคชญาณ) และความประพฤติชอบ (สัมมัจจริต) (Sathien Phantangsi 1999 : 108) ผู้บรรลุนิรวาณแล้วจึงถูกเรียกว่าชินแปลว่าผู้ชนะหรือมีชัยและวิรแปลว่าผู้กล้าหาญการเข้าถึงโมกษะ คือ การบรรลุไภวีย์ด้วยการ “นิรชระ” หรือ การทำลายกรรม เพราะ การกระทำซึ่งเป็นเหตุให้เกิด “พันธะ” การถูกผูกมัด (เปรียบได้กับอุปาทาน การยึดมั่นถือมั่น ของศาสนาพุทธ) เป็นการการบำเพ็ญตนให้หลุดพ้นจากกิเลส หลุดพ้นจากสัมผัส การเวียนว่ายตายเกิด (Fun Dokbua 2012 : 249) and (Thonglor Wongtharma, 1992 : 250) ซึ่งอาจเปรียบได้กับโมกษะของศาสนาพราหมณ์ หรือ นิพพานของศาสนาพุทธ

ศาสนาเซนเป็นศาสนาไม่นับถือพระเจ้าเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนาอย่างไรก็ตามศาสนิกชนของศาสนานี้ก็มีที่พึ่งทางใจเช่นเดียวกับศาสนาอื่นๆ คือ เขาได้กราบไหว้บูชา ชีวะผู้บริสุทธิ์ซึ่งหลุดพ้นแล้วแต่พวกเขามีได้กราบไหว้ในลักษณะอ่อนน้อมขอความช่วยเหลือ แต่กราบไหว้ในฐานะชีวะผู้บริสุทธิ์ผู้ควรแก่การกราบไหว้และถือท่านเหล่านั้นว่าเป็นผู้นำทาง ที่พวกเขาจะเดินทางตามเพื่อบรรลุเป้าหมายอันเดียวกัน

เซนเป็นปรัชญาฝ่ายนาสติกะ คือ ไม่ยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของพระเวท จดมุ่งหมายดูเหมือนจะต้องการปฏิวัติระบบความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดก็คือการตำหนิการบูชาญ การไม่เชื่อพระเจ้า การปฏิเสธพิธีกรรมแบบพราหมณ์ ที่ปรากฏอยู่ในสังคมขณะนั้นเหตุผลที่ศาสนาเซนไม่เชื่อว่ามีพระเจ้าพอจะสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ คือ 1) การพิสูจน์ความมีอยู่ของพระเจ้าที่ปรัชญาสำนักต่างๆ ของศาสนาฮินดูเช่น ปรัชญานายายะปรัชญาสาขยยะเป็นต้นล้วนแต่ยืนยันความมีอยู่ของพระเจ้าด้วยการอนุมาน เซนจึงปฏิเสธการมีอยู่ของพระเจ้าเพราะไม่สามารถยืนยันการมีอยู่ของพระองค์โดยวิธีที่ ปรัชญาบางสำนักยืนยันดังกล่าว 2) ลัทธิอื่นๆ ยืนยันว่าพระเจ้าเป็นสัพพัญญูคือรู้ทุกอย่างทั้ง เป็นอดีตปัจจุบันและอนาคตพระเจ้าเป็นผู้กำหนดวิถีชีวิตกล่าวคือพรหมลิขิตแบบศาสนา พราหมณ์ จึงปฏิเสธการมีอยู่ของพระเจ้า 3) ลัทธิต่างๆ บอกว่าเพราะพระเจ้านี้มีเมตตาหา ขอบเขตไม่ได้ต่อสรรพสิ่งพระองค์ทรงเป็นพระบิดาของสรรพสัตว์ เซนให้เหตุผลว่าถ้าพระเจ้า ทรงมีเมตตาจริง ทำไมจึงสร้างสรรพสัตว์ให้แตกต่างกันออกไป ดังนั้น เซนจึงปฏิเสธการมีอยู่ ของพระเจ้า ดังข้อความต่อไปนี้ว่า

“คนโง่บางคนประกาศว่า ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างโลก ลัทธิที่ว่าโลกมีผู้สร้างสรรค์นั้น เป็นคำสอนที่กล่าวไว้ไม่ดี และควรถูกปฏิเสธเสีย ถ้าหากพระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างโลกแล้ว ก่อนที่จะมีการสร้างสรรค์นั้นพระองค์อยู่ที่ไหนเล่า? ถ้าท่านกล่าวว่า พระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้อยู่เหนือธรรมชาติ และไม่ต้องการสนับสนุนใดๆ ละก็ แล้วเดี๋ยวนี้พระองค์ประทับอยู่ที่ใดเล่า? ไม่มีสัตว์แม้แต่ชนิดเดียวที่มีความชำนาญในการสร้างโลกนี้ แล้วพระผู้เป็นเจ้าที่มิได้เป็นวัตถุ จะสามารถสร้างโลกซึ่งเป็นวัตถุได้อย่างไร? พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างโลกโดยไม่ใช้วัตถุดิบเลยได้อย่างไรกันลัทธิที่ว่าพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้สร้างโลก จึงไม่มีความหมายอะไรเลย (Chamnong Thongprasert, 1997 : 82-83)

หลักพรตของเชนมี 5 ประการ

แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. มหาพรต หมายถึง ข้อปฏิบัติอันยิ่งใหญ่สำหรับผู้เป็นนักบวชเท่านั้นจึงจะสามารถทำได้ต้องประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจริงๆ จึงจะเป็นการขัดเกลาให้บรรลุนิรวาน ได้มี 5 ประการ คือ

1.1 อหิงสา ต้องไม่ฆ่าไม่ทำร้ายทุกชีวิตไม่ว่าจะมีอายุนั้น 5 หรือ 4 หรือ 3 หรือ 2 หรือ 1 ก็ตาม เพราะฉะนั้น พระในศาสนาเชนมักจะอยู่ในวัด หรืออยู่ประจำที่ไม่ออกไปไหน เพราะอาจไปเหยียบย่ำสัตว์หรือแมลงตาย ถ้าจำเป็นต้องไป จะต้องคอยระมัดระวังให้ดี เช่น มีไม้กวาดเพื่อปัดกวาดทางจะได้ไม่เหยียบย่ำสัตว์หรือแมลง ต้องมีผ้าปิดปากปิดจมูก ป้องกันแมลงและจุลินทรีย์ต่างๆ มิให้เข้าไปทางปากหรือจมูก เวลาเดินต้องสำรวจมองดูทางเดินจะได้ไม่เหยียบสิ่งมีชีวิต ต้องมีผ้ากรองน้ำสำหรับกรองน้ำ เพื่อไม่ให้สัตว์หรือแมลงอยู่ในน้ำติดเข้าไปในปาก กลางคืนก็ไม่ต้องเปิดไฟหรือจุดไฟ เพราะจะล่อแมลงให้ไปเล่นตามไฟ เพราะฉะนั้นพระเชนจึงมักจะอยู่วัดไม่ค่อยไปไหนเพราะเกรงจะทำลายสิ่งมีชีวิต

1.2 สัตยะ พุดจริง พระเชนนอกจากจะไม่พูดเท็จแล้ว ยังไม่พูดส่อเสียด คำหยาบ และเพ้อเจ้อ ด้วยเหตุนี้พระเชนขณะที่ไถ่โลก หลงกลัวบาปจะไม่พูด

1.3 อัสเตยะ ไม่ลักขโมย ศาสนาเชนถือว่าทรัพย์สินเป็นชีวิตภายนอกของตน หากใครไปลักทรัพย์ของเขาไป ก็เท่ากับได้ทำลายชีวิตของเขาด้วยรวมถึงการไม่ขังตวงวัดโก่ง ไม่ปลอมแปลงธนบัตร ไม่หลบหนีภาษี ฉะนั้นพระเชนก่อนที่จะเข้าไปพักบ้านใครจะต้อง

ขออนุญาตเจ้าของบ้านก่อน และจะต้องขออนุญาตอยู่เรื่อยตราบที่ยังพักอาศัยที่บ้านนั้น หากจะใช้สิ่งใดก็ต้องขออนุญาตด้วยเช่นกัน เมื่อมีพระชนได้รับอนุญาตให้อาศัยบ้านหลังนั้น ก่อนแล้ว ต่อมาเมื่อมีพระชนอีกรูปประสงค์จะเข้าพักบ้านหลังนั้นบ้างก็ต้องขออนุญาตเจ้าของบ้านและพระชนองค์ที่เข้าพักบ้านหลังนั้นก่อน จึงจะเข้าพักได้ หรือพระชนอยู่ต่อหน้าอาจารย์ จะยังฉันอาหารไม่ได้ตราบที่ยังไม่แสดงว่าตนได้รับอาหารมาอย่างบริสุทธิ์ และยังไม่ได้รับอนุญาตจากอาจารย์ให้ฉัน

1.4 พรหมจริยะ ประพฤติพรหมจรรย์ ศาสนาเซนให้ความสำคัญต่อศีลข้อนี้มาก การประพฤติพรหมจรรย์เป็นความประพฤติที่ประเสริฐแท้ที่สุดจุดพรหม เพราะฉะนั้นพระชนต้องไม่เกี่ยวดองพระพรหม เพราะฉะนั้นพระชนต้องไม่เกี่ยวข้องกับเทพนารีและหญิงมนุษย์ตลอดถึงสัตว์เพศเมีย อีกทั้ง ไม่พูด และไม่คิดสนับสนุนส่งเสริมให้ใครเกี่ยวข้องกับทางเพศและเพื่อตัดไฟตั้งแต่ต้นลมในเรื่องนี้ พระชนต้องไม่พูดกับผู้หญิง ไม่มองผู้หญิง ทั้งไม่รำลึกถึงความหลังที่ยังเกี่ยวข้องกับผู้หญิงอีกด้วย นอกจากนี้พระชนต้องไม่นั่งที่ผู้หญิงหรือสัตว์เพศเมียหรือชั้นที่เคยนั่งมาก่อน ทั้งไม่อยู่ในอาคารที่ผู้หญิงหรือสัตว์เพศเมียหรือชั้นที่อยู่อาศัยมาก่อนศีลข้อนี้ยังรวมไปถึงการละเว้นสิ่งต้องห้ามเช่นไม่ดื่มสุราเมรัย และไม่เสพยาเสพติดต่างๆ อีกด้วย

1.5 อปริครหะ หมายถึง การออกบวชหรือการสละทุกอย่างไม่ยึดมั่นถือมั่น แม้ด้วยความคิดการพูดหรือการกระทำ (Prayong Saenburan, 2004 : 47) ไม่ละโมภโลภมาก พระชนต้องมักน้อย เพื่อจิตใจจะได้ใสสะอาด ปลอดโปร่ง ดำรงมั่นอยู่ในพระธรรม รู้เท่าทันความจริง มีใจเสมอกันในทุกสิ่ง ไม่ตกอยู่ในอำนาจอคติ ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม ไม่ให้รูป รส กลิ่น เสียง มาครอบงำจิตใจได้ ดังนั้นพระชน จึงไม่ควรเป็นเจ้าของครอบครองสิ่งใด เพราะจะทำให้เราร้อนอันเนื่องมาจากความโลภ

2. อนุพรต เป็นข้อปฏิบัติของคฤหัสถ์ไม่ต้องเคร่งครัดเหมือนนักบวชมี 5 ประการ คือ

2.1 อหิงสา ต้องไม่ทำลายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่มีอายุนะมากกว่า 1 อายุตะนะขึ้นไป รวมทั้งไม่เบียดเบียนสัตว์ในรูปแบบต่างๆ เช่น ผูกสัตว์แน่นเกินไป ตีสัตว์อย่างทารุณ เด็ดอวัยวะสัตว์ ใช้งานหนัก และเลี้ยงสัตว์อย่างไม่ดี เป็นต้น

2.2 สัตยะ ต้องไม่หลอกลวงทุกรูปแบบรวมทั้งไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้ออีกด้วย

- 2.3 อัสเตยะ ต้องไม่ลักขโมย รวมทั้งไม่คอร์รัปชันทุกรูปแบบ
- 2.4 พรหมจริยะ ต้องไม่ประพฤติผิดในกาม
- 2.5 อปริครหะ ต้องไม่ละโมภโลภมาก อยากได้สิ่งต่างๆ เกินความจำเป็น

วิเคราะห์พรต 5

1. มหาพรต เป็นปฏิบัติสำนักนักบวชของศาสนาเซน ประกอบด้วย

1.1 หลักอหิงสาในปรัชญาเซน คือ การงดเว้นจากการประทุษร้ายสิ่งมีชีวิตแม้ อยู่ในรูปที่เล็กที่สุดทั้งที่สามารถมองเห็นได้หรือมองไม่เห็นเพราะว่าสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ มีวิญญาณทั้งสิ้นและเป็นวิถีแห่งการปฏิบัติต่อทุกสรรพสิ่งในทุกๆ บริบทของชีวิตไม่ว่าจะโดยการกระทำการพูดและการคิดและอหิงสาเป็นหลักธรรมสำคัญเป็นบรมธรรมเป็นแก่นแท้เป็น คำสอนที่สำคัญที่สุดในบรรดาคำสอนทั้งหมดมี 3 ประเภท คือ การไม่เบียดเบียนทางกายการ ไม่เบียดเบียนทางวาจาและการไม่เบียดเบียนทางใจซึ่งมีเกณฑ์ตัดสินคือเจตนาและมี หลักธรรมที่เกื้อกูลต่ออหิงสาได้แก่ทหาความรัก, การรู้จักเอาใจเขาใส่ใจเราและเมตตาซึ่งมี การประยุกต์ในแง่ ยติธรรม เพื่อการดำเนินชีวิตและสังคมตลอดทั้งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอหิงสา เป็นบรมธรรมคือธรรมอันเป็นใหญ่สุดของคำสอนศาสนาเซนโดยยกย่องการปฏิบัติแบบอัตตกลิ มณานุโยคและปรัชญาเซนถือหลักการกระทำเป็นหลักความสำคัญสำหรับพุทธปรัชญาเถรวาทได้ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทานุโยคประกอบไปด้วยปัญญาและดำเนินการด้วยทางสายกลาง เท่านั้นส่วนหลักการใหญ่ๆ แล้วพระพุทธรูปศาสนาเซนกับศาสนาเซนก็แสดงหลักการมีความ สอดคล้องกันอยู่

1.2 หลักสตัยะ เป็นหลักที่จะต้องควบคุมพฤติกรรมทางวาจาให้เป็นไปในทางที่ไม่ล้าผลาญ หรือทำลายประโยชน์ของบุคคลอื่นอย่างเคร่งครัดโดยการไม่ทำความเสียหายให้เกิดกับบุคคลอื่นทางวาจาเนื่องจากความสัตย์จะเป็นไปอย่างสมบูรณ์จะต้องเอาชนะ ความโลภความโกรธและความกลัวแสดงให้เห็นว่าจะต้องมีการควบคุมทั้งทางวาจา และจิตใจ ให้ถูกต้องดังงามไปพร้อมกัน

1.3 หลักอัสเตยะ เป็นหลักที่จะต้องควบคุมกายวาจาใจให้เป็นไปในทางที่ไม่ ขโมยหรือถือเอาสิ่งของบุคคลอื่นโดยใจไม่มีเจตนาที่จะต้องขโมยวาจาไม่กล่าวดูหรือใช้ให้ บุคคลอื่นไปกล่าวดูหรือขโมยและตนเองต้องไม่ไปขโมยสิ่งของบุคคลอื่น

1.4 หลักพรหมจริยะ เป็นหลักที่จะต้องรักษากายวาจาใจไม่ให้พัวพันหรือพอใจใครในเพศตรงข้ามถือเป็นหลักที่ไม่ให้ยินดีพอใจกับเพศที่ตรงข้ามเท่านั้น

1.5 หลักอปริครหะ ถือว่าเป็นการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดโดยการไม่ปล่อยกายวาจาใจให้ไปยินดีรักใคร่ในสิ่งทั้งปวงมีรูปเสียงกลิ่นรสและโผฏฐัพพะหรือสิ่งสัมผัสได้ทางกาย

2. อนุปรต เป็นหลักปฏิบัติของฆราวาสโดยลดความหนักเบาลงมาตามลำดับ เช่น 1) ไม่ทำร้ายชีวิตกัน 2) ไม่กล่าวเท็จ 3) ไม่ขโมย 4) ไม่ประพฤติดล่่วงเกินทางเพศในสามี ภรรยาผู้อื่น และ 5) ตั้งอยู่ในหลักสันโดษไม่โลภอยากได้ของคนอื่นอนุปรตทั้ง 5 ถือหลักการพื้นฐานทางจริยธรรม ผู้ที่นับถือศาสนาเซนจะมีแนวทางการปฏิบัติที่แตกต่างกันไปตามสถานะของบุคคล โดยมีคำอธิบายว่า ข้อแรกเป็นหลักการที่มีความสำคัญสูงสุดเนื่องจากเป็นหลักการที่จะนำไปสู่การชำระจิตวิญญาณให้บริสุทธิ์ และเป็นหนทางไปสู่การหลุดพ้นจากกิเลส ไม่ต้องติดอยู่กับกรรมและเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ซึ่งกรรมต่าง ๆ นั้นล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากความรุนแรงที่ได้กระทำต่อสรรพชีวิต ดังที่มีข้อความที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการอธิษฐานกับการหลุดพ้นว่า “ความผิดบาปทุกชนิด การลักขโมย การยัดมันถ้อมัน และการผิดศีลธรรมเป็นรูปแบบของความรุนแรงซึ่งทำลายความบริสุทธิ์ของจิตวิญญาณ” ข้อปฏิบัติดังกล่าวทั้งมหาพรตและอนุปรตที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น เป็นเพียงองค์ประกอบที่จะนำผู้ปฏิบัติให้เข้าถึงโมกษะเท่านั้น แต่ข้อปฏิบัติที่สำคัญของศาสนิกชนของเซน คือ “การบำเพ็ญตบะหรือการทรมานตน” เพื่อขจัดอนุภาคของกรรมเก่าให้หมดสิ้นไป และปิดกั้นอนุภาคหรืออนุของกรรมใหม่มิให้แทรกซึมเข้าไปสู่ชีวิตเพื่อมิให้ก่อเกิดชีวิตได้อีก การทรมานตนเองของเซน เช่น การถือยืนเป็นวัตร ไม่นั่งไม่นอน การถอนผมบนศีรษะแทนการใช้มีดโกน เป็นต้น เซนถือว่ากรรมเก่าจะหมดไปเพราะการบำเพ็ญตบะอย่างนี้ หากขาดตบะเสียแล้ว กรรมเก่าก็ไม่มีทางจะหมดไป ดังนั้น ตบะจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งของเซน (Prayong Saenburan, 2004 : 49) หลักปฏิบัติของเซนบางประการไม่เหมือนหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนา คือ หลักอหิงสา ในส่วนของการปฏิบัติแบบอหิตัตถิกลมถานุโยคแต่ในส่วนของการไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่นเหมือนพระพุทธศาสนา หลักสตัยะ มีวาจาสุจริต หลักอัสเตยะ หลักที่จะต้องควบคุมกายวาจาใจให้เป็นไปในทางที่ไม่ขโมยและหลักพรหมจริยะหลักอปริครหะ โดยการควบคุมกายวาจาใจไม่ให้รักใคร่ในกามคุณ 5 เหมือนพระพุทธศาสนาซึ่งถือว่าเป็นแนวแห่งความหลุดพ้นเข้าถึงโมกษะหรือนิรวาน

รวมความได้ว่า หลักมหาพรตและหลักอนุพรตของเซนบางประการคล้ายหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ของพระพุทธศาสนา ที่ไม่เหมือนหลักพระพุทธศาสนา คือหลักอหิงสา ในส่วนของการปฏิบัติแบบอัสติกลิมานุโยคเท่านั้น

การประยุกต์พรต 5 ต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

พรต 5 เป็นหลักการทางจริยธรรมขั้นพื้นฐานในศาสนาเซน หลักการดังกล่าวเป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในสังคม หากเทียบกับศาสนาพุทธก็อาจเทียบได้กับศีล 5 หลักการทั้ง 5 ข้อนี้ ประกอบด้วย 1) การไม่ใช้ความรุนแรง 2) การยึดมั่นในสัจจะ 3) ไม่ลักทรัพย์ 4) ไม่ประพฤติดิตถาทิ 5) ไม่ยึดมั่นถือมั่น หลักการพื้นฐานทางจริยธรรมทั้ง 5 ข้อเป็นหลักการที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นหลักการที่จะนำไปสู่การชำระจิตวิญญาณให้บริสุทธิ์ และเป็นหนทางไปสู่การหลุดพ้นจากกิเลส ไม่ต้องติดอยู่กับกรรมและเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไปดังนั้น จึงควรนำหลักแห่งพรต 5 ของเซน ที่เปรียบเหมือนกับศีล 5 ทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อการพัฒนาชีวิตให้มีความประเสริฐ ประการที่ 1) อหิงสา ตั้งความมีเมตตาความรักไม่เบียดเบียนชีวิตของกันและกันอยู่ร่วมกัน โดยการไม่ใช้ความรุนแรง ไม่พยายาทำร้ายและทำร้ายกัน ประการที่ 2) สัตยะตั้งสัจจะ คิดพูด กระทำ ในเรื่องที่เป็นความจริงมีประโยชน์ ประการที่ 3) อัสเตยะ ไม่ลักทรัพย์สมบัติของบุคคลอื่น เห็นอกเห็นใจและไม่เข้าไปประทุษร้ายทรัพย์ผู้อื่น ประการที่ 4) พรหมจรรย์ ตั้งอยู่ในหลักแห่งความเป็นผู้ไม่มักมากทางกามารมณ์ ยินดีพอใจแต่ในสามีภรรยาของตนเท่านั้น ไม่ล่วงละเมิดภรรยาสามีแห่งบุคคลอื่น ประการที่ 5) อปริครหะ การไม่ยึดมั่นถือมั่น หรือ การสละทุกอย่าง ออกจากจิตใจ ให้ถึงซึ่งความสงบคือความว่างจากการเข้าไปยึดถือในทุกๆเรื่อง เมื่อนำพรต 5 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่เป็นประจำแล้ว เท่ากับได้เจริญตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาด้วย ย่อมได้รับอานิสงส์มากมาย มหาศาล

สรุป

ปรัชญาแห่งศาสนาเซน มีหลักมหาพรต และหลักอนุพรต ที่เป็นหลักจริยศาสตร์ คือ หลักแห่งการควบคุมกายวาจาใจให้ถูกต้องดั่งงามเหมือนหลักแห่งศาสนาทั่วไปมีพระพุทธศาสนาเป็นต้นซึ่งถือว่าเป็นหลักแห่งความถูกต้องและสามารถต่อยอดทำให้เข้าถึงความหลุดพ้นได้จริงศาสนาเซนมีเป้าหมายเหมือนพระพุทธศาสนาคือการเข้าถึงโมกษะพระพุทธศาสนามีเป้าหมาย คือ พระนิพพาน หลักจริยศาสตร์ที่จะเข้าถึงเป้าหมายมีความเหมือนและความต่างจากพระพุทธศาสนาความเหมือนศาสนาเซนใช้หลักมหาพรตและอนุพรตซึ่งถือว่าคล้ายหลักแห่งไตรสิกขาศีลสมาธิและปัญญา ของพระพุทธศาสนา โดยการควบคุมสำรวมระวังกายวาจาใจไม่ให้ผิดศีลธรรมน้อมนำไปสู่การมีสติมีสมาธิและมีปัญญาอย่างแท้จริงเข้าถึงสภาวะแห่งสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริงโดยความเป็นอนิจจังไม่เที่ยงทุกขังเป็นทุกข้อนันตตาเป็นภาวะที่หาตัวตนมิได้เข้าถึงโมกษะหรือนิรวานตามแบบของเซนและพระนิพพานตามแบบของพระพุทธศาสนา

ส่วนความต่างศาสนาเซนมีหลักปฏิบัติอย่างสูงสุด คือ การทรมานตนโดยวิธีการต่างๆ อันจะทำให้เข้าถึงโมกษะคือความหลุดพ้นศาสนาเซนคิดว่ากิเลสตัณหาจะหมดสิ้นไปเพราะได้ทรมานร่างกายเมื่อร่างกายถูกทรมานกิเลสก็จะทรมานสิ้นไปในที่สุดหลักความจริงไม่ใช่อย่างนั้นสังขารร่างกาย คือ ภาวะที่เป็นรูปธรรมมีความเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปเป็นธรรมดาตามกาลเวลาไม่ใช่ตัวชีวิตว่าเมื่อร่างกายถูกทรมานกิเลสจะถูกทรมานและหมดสิ้นไปกิเลสเป็นสังขารที่ปรุงแต่งจิตใจให้เป็นไปต่างๆ มีโลกโกรธหลงเป็นต้นเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปเป็นขณะตามธรรมชาติเมื่อไม่ได้มีการดับกิเลสด้วยสติปัญญากิเลสมีโอกาที่จะเกิดขึ้นได้อีกถ้าดับกิเลสด้วยสติปัญญาโดยเฉพาะปัญญาอย่างสูงสุดกิเลสไม่สามารถจะเกิดขึ้นได้อีกตัวชีวิตแห่งการดับกิเลสคือการดับด้วยการปฏิบัติทางจิตเกิดองค์ความรู้ คือ วิชารู้แจ้งสภาวะตามความเป็นจริงไม่ยึดมั่นถือมั่นอีกต่อไปนี้จึงเชื่อว่าเป็นตัวชีวิตแห่งการเข้าถึงโมกษะทางเซนหรือพระนิพพานแห่งพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ซึ่งมีเป้าหมายที่เหมือนกันแต่มีหลักแห่งการปฏิบัติที่เหมือนกันและต่างกัน

องค์ความรู้ใหม่

1. พรต 5 ในศาสนาเซน เป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในสังคม มีความคล้ายคลึงกับ ศีล 5 ของพระพุทธศาสนา เป็นหลักการเพื่อควบคุมความประพฤติกรรมของมนุษย์ให้อยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุขทำให้สังคมเป็นสังคมที่น่าอยู่เพราะมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2. พรต 5 ยังมีการแบ่งเพื่อการปฏิบัติตามเป้าหมายของตน และเหมาะสมแก่สมรรถนะของตน ซึ่งศาสนาเซนได้แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ มหาพรต ข้อปฏิบัติสำหรับนักบวชมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อการบรรลุถึงโมกษะ และอนุพรต ข้อปฏิบัติสำหรับฆราวาสโดยมีเป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

3. หลักคำสอนของศาสนาเซน แม้ไม่เชื่อในพระเป็นเจ้าแต่ก็เชื่อในหลักอาตมัน ในด้านศีลธรรมมีแนวคำสอนคล้ายกับพุทธศาสนา มีความพิถีพิถันในการบริโภคอาหาร หลีกเลี่ยงการทำลายชีวิตสัตว์ทั้งปวงและเคารพในสัตว์ตัวทุกประเภท ในการบริโภคอาหารเป็นสิ่งที่สังคมปัจจุบันควรนำมาเป็นแนวปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนเพราะมีโรคภัยที่เกิดจากการบริโภคอาหารเป็นจำนวนมาก

References

- Adisak Thongbun. (2 0 0 5). *Indian Philosophy*. (3rd ed.). Bangkok: Royal Institute.
- Chamnong Thongprasert. (1997). *Indian Tradition Cultures Part 1*. (2nd ed.). Bangkok: Royal Institute of Publications.
- Fun Dokbua. (2012). *Indian Philosophy*. Bangkok: Siam.
- Prayong Saenburan. (2 0 0 4). *Indian Philosophy*. Bangkok: O.S.Printing House.
- Sathien Phantangsi. (1 9 9 9). *Comparative Religion*. (8th ed.). Bangkok: Healthy Mind.
- Soonthorn Na Rangsi. (2002). *Indian Philosophy History and Creed*. (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Thonglor Wongtharma. (1 9 9 2). *Indian Philosophy*. Bangkok: O.S.Printing House.